

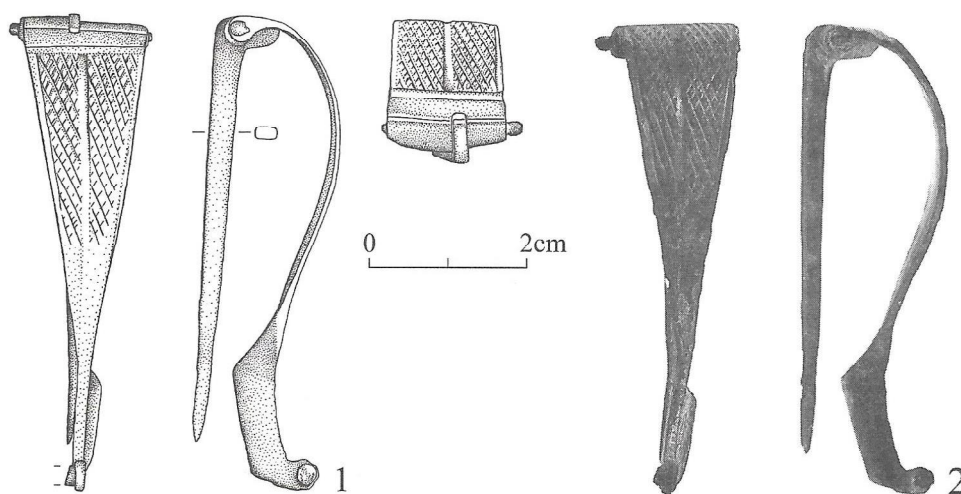
SPONA TYPU ALÈSIA Z PEZINKA

RADOSLAV ČAMBAL – PETER WITTGRÜBER

V roku 2005 sa podarilo v Malých Karpatoch pri Pezinku na lokalite Starý Zámok, nad areálom Pinelovej nemocnice v chotári Pezinok-Cajla (obr. 1) pri prieskume detektorom kovov objaviť nepoškodenú bronzovú/medenú sponu. Ide o galo-rímsky typ spony šarnierovej konštrukcie *Feugère 21a1 Alèsia* (Feugère 1985, 304), resp. *Alèsia Ia2* (Demetz 1999, 157) s trojuholníkovým plechovým lúčikom, zdobeným jemným gravírovaním vo forme šikmo sa prekrývajúcich rýh, vytvárajúcich sieťový motív.¹ Ide o sponu, ktorá je typická a z chronologického hľadiska veľmi dôležitá pre datovanie neskorej doby laténskej na Slovensku.



Obr. 1 Pezinok-Cajla, poloha Starý zámok – kóta 279,3 m.n.m (mapa M-33-143-A-b, M-33-143-B-a, M – 1:25000) s označením miesta nálezu šípkou



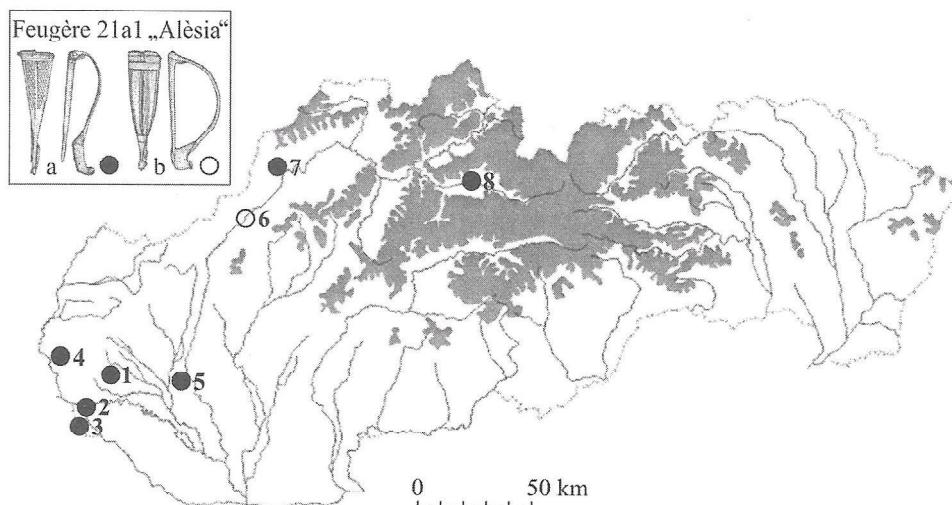
Obr. 2 Spona typu *Feugère 21a1 Alèsia* z Pezinka

Opis predmetu

Bronzová/medená šarnierová spona s plochým pretiahnutým trojuholníkovito rozšíreným lúčikom, vykutým z plechu a s pomerne masívnou ihlou, ktorá má v priereze tvar obdĺžnika so zaoblenými rohmi a na povrchu stopy po úprave kutím. Povrch lúčika je zdobený jemnou sieťou šikmo sa prekrývajúcich gravírovaných ryh, ktorá je v strede predelená plytkým žliabkom. Čelnú plochu lúčika nad šarnierovým lôžkom zdobia tri rovnobežné horizontálne ryté ryhy. Ihla je pripevnená v šarnierovom lôžku železnou oskou. Päťka spony je vyhnutá smerom nahor a ukončená očkom. V očku je zachovaná časť železnej tyčinky, pôvodne osky. Spona je pokrytá kvalitnou tmavozelenou patinou. Rozmery: dĺžka: 5,9 cm, šírka lúčika: 1,4 cm, dĺžka ihly: 5,3 cm. Obr. 2: 1, 2

Vyhodnotenie

Galo-rímska spona typu *Feugère 21a1 Alèsia* (ďalej len *Alèsia*) je rozšírená od Hispánie až po severné Pričiernomorie (Rieckhoff 1975, tab. 11; Шуккин (Ščukin) 1989, obr. 2; Droberjar 1997, 277), predovšetkým však na území Gallie (Francúzsko, západné Švajčiarsko). Jej častý výskyt je aj na severnom Balkáne v oblasti Slovinska (pobrežie Dalmácie a okolie Sisaku/Siscie) a severovýchodného Talianska (Guštin 1991, 43 n.; Istenič 2005, 187 n.). Pôvod týchto spôn sa hľadá v severnej Itálii (Ettlinger 1973, 21; Demetz 1999, 162), v Hispánii (Duval 1974, 75; Demetz 1999, 162) a v Galii (Rieckhoff 1975, 22). Ide o typ spony s veľkou variabilitou (Demetz 1999, 156). Začiatok výskytu včasných foriem spôn typu *Alèsia* v Hispánii snáď spadá do obdobia okolo rokov 80/70 pred Kr. (Demetz 1999, 164). V Gallii spadá ich výskyt, avšak v klasickej forme do obdobia pred rokom 52 pred Kr., v súvislosti s rímskym obliehaním oppida *Alèsia* (Duval 1974, 72–75; Шуккин (Ščukin) 1989, 65; Demetz 1999, 164) a vyskytuje sa až k roku 15 pred Kr., čo súvisí s rímskym ťažením proti Germánom v Porýní, pretože spomínaný typ spôn už chýba v táboroch, budovaných v rokoch 15 – 9 pred Kr. (Völling 1994, tab. 8; Droberjar 1997, 277). V západnej Európe je rozšírená najmä v oblastiach pôsobenia republikánskej a včasnocisárskej rímskej armády za vlády G. J. Caesara. Ťažisko výskytu spony typu *Alèsia* spadá do 2. polovice 1. storočia pred Kr., (Rieckhoff 1975, 22; Pieta 1982, 39; Feugère



Obr. 3 Geografické rozšírenie galo-rímskych spôn typu *Feugère 21a1 Alèsia* na území Slovenska: 1 – Pezinok, 2 – Bratislava (2 exempláre), 3 – Bratislava-Rusovce (2 exempláre), 4 – Láb, 5 – Dolná Streda, 6 – Skalka nad Váhom, 7 – Púchov, 8 – Liptovská Mara (b – podľa: Hanuliak 1998, obr. 6: 4).

1985, 304). Vo východoalpskej oblasti sa nálezy spôn typu *Alèsia* koncentrujú predovšetkým v Slovinsku, ale v odlišných variantoch, zdobených kolkovaním (oblasť dalmátskeho pobrežia a Sisaku/Sistie) a severnom Taliansku. Začiatok ich výskytu vo východoalpskej oblasti je v 4. desaťročí pred Kr. (Istenič 2005, 200), v súvislosti s trestnou výpravou Octaviana v rokoch 35/33 pred Kr. a následnou romanizáciou týchto oblastí, pričom sa v spomínanej oblasti vyskytujú približne k roku 10 pred Kr. (Guštin 1991, 43, 45). Jej výskyt na území strednej Európy, resp. Slovenska je ojedinelý a v priestore Karpatskej kotliny je pokladaný za cudzí element (Zachar 1987, 47). Objavujú sa aj názory, že sa spomínaný typ spôn dostal do stredodunajskej oblasti taktiež v súvislosti s augustovskou vojenskou aktivitou v tomto priestore (Tejral 1999, 134). Z územia Slovenska v súčasnosti poznáme desať (10) exemplárov spony typu *Alèsia* (obr. 3), pričom v deviatich prípadoch ide o klasickú formu tejto spony. Klasická forma (Ettlinger 1973, tab. 8: 7; Duval 1974, Fig. 1: 1; 2: 1, 2) je zdobená na hornej ploche lúčika jemným gravírovaným celoplošným sieťovým motívom, resp. predelcňým na dve pozdĺžne trojuholníkové časti a v jednom prípade o variant bez sieťového motívu, zdobený niekoľkými rovnými ryhami, vedúcimi pozdĺžne stredom lúčika (Hanuliak 1998, 317, obr. 6: 4). Forma výzdoby jemným gravírovaným sieťovým motívom na lúčiku, rozdeleným na dve polovice s nezdobenou stredovou plochou medzi nimi je typická pre severoalpý a východoalpý geografický priestor (Demetz 1999, 157). Podľa S. Demetza sú však doposiaľ známe spony typu *Alèsia Ia2* (Demetz 1999, 157) zo Slovenska z pohľadu veľkosti oproti Italským a Galským originálom predimenzované a domnieva sa, že ide o lokálne imitácie cudzích vzorov, ktorým sú však exempláre zo Slovenska a územia severného predalpia najbližšie (Demetz 1999, 158). Pôvod týchto originálnych vzorov hľadá v hornej Itálii a Gallii (Demetz 1999, 158), pričom z územia Norika doposiaľ nepoznáme žiadny nález a na základe toho sa S. Demetz domnieva, že ide

o výrobky, vyrábané v tunajších dielňach (Demetz 1999, 163, 274: 1–6, Karte 53). Vo všetkých prípadoch spôn typu *Alèsia* z územia Slovenska, okrem jedného z Bratislavy zo Zelenej ulice 10 – Ventúrskej ulice 12, ide o zberový materiál, prípadne materiál z kultúrnych vrstiev a nie z uzavretých nálezových celkov. Spomínaný exemplár z Bratislavy, zo Zelenej ulice 10 – Ventúrskej ulice 12, pochádza z neskorolaténskeho výrobného objektu – kovolejárskej dielne, kde sa spona typu *Alèsia* vyskytla spolu so sponou typu Almgren 18, noricko-panónskou záponou a striebornými mincami typu Karlstein (Musilová – Lesák 1996, 209 n.), ktorých razby sú v priestore bratislavského oppida datované do rozmedzia rokov 35 – 25 pred. Kr. (Kolníková 1996, 38). Z juhozápadného Slovenska poznáme zatiaľ šesť exemplárov okrem tohto pezinského. Najbližšou, takmer identickou analógiou je spona tohto typu z Bratislavského oppida z polohy Kapitulska ulica 18 (Zachar – Rexa 1988, 64, 68, obr. 25: 8; obr. 26; Pieta – Zachar 1993, 170) a z Dolnej Stredy pri Seredi (Zachar 1987, 47, 167, obr. 37, 192). Dve podobné spony – fragmenty pochádzajú z neskorolaténskeho sídliska v Bratislave-Rusovciach (Bazovský 2002, 32, tab. I: 4; Bazovský nepubl.),² z neďalekého Drösingu (Adler – Jedlicka 1989, 309, obr. 622) a Waltersdorfu an der March (Adler – Nowak 1990, 246, obr. 1381) v naddunajskej časti Dolného Rakúska, ako aj fragment spony tohto typu zo sídliska z doby laténskej a rímskej v Lábe (Elschek – Drahošová 1998, 53, obr. 20: 2). V oblasti púchovskej kultúry a povodia rieky Váh ide o nález z Púchova (Eisner 1933, 219, tab. LXX: 11; Lamiová-Schmiedlová 1961, 34, tab. II: 2; Pieta 1982, 39, tab. VI: 21), z Liptovskej Mary (Pieta 1972, obr. 5; Pieta 1982, 39, tab. VI: 22) a Skalky nad Váhom (Hanuliak 1998, 317, obr. 6: 4).

Datovanie

Vo východoalpskej oblasti spadá pertraktovaná spona typu *Feugère 21a1 Alèsia* z Pezinka do obdobia neskorolaténskeho stupňa LTD2 po roku 50 pred Kr. (Pieta 1982, 38), prežívajúca v neskorokeltskom prostredí na území Slovenska bližšie k prelomu letopočtov do augustovského obdobia (Rieckhoff 1975, 20–21; Guštin 1991, 43, 45; Musilová – Lesák 1996, 209 n.; Elschek – Drahošová 1998, 53) poslednej štvrtiny 1. storočia pred Kr., resp. bližšie k prelomu letopočtov, t. j. v pokročilom neskorolaténskom stupni LTD2.

Záver

Na základe ojedinelého výskytu spony tohto typu môžeme uvažovať nad tým, že v jej prípade ide o import zo západokeltských oblastí Európy, prípadne z oblasti severného Balkánu. Vylúčiť však nemôžeme aj jej domácu provenienciu vo forme imitácií západných originálnych predlôh, ktoré sa do stredoeurópskeho priestoru dostávali pravdepodobne obchodnými trasami. Spony typu *Alèsia* z okolia Bratislavy (resp. ich imitácie?) s gravírovaným sieťovým motívom na lúčiku boli snáď vyrábané v kovolejárskych dielňach Bratislavského oppida (Pieta – Zachar 1993, 148; Čambal 2004) a následne exportované do okolia, resp. rozširované obchodnými cestami, vedúcimi pozdĺž riek Dunaj smerom na juh a smerom na sever pozdĺž rieky Váh do oblasti púchovskej kultúry, resp. cestami, vedúcimi cez karpatské priesmyky Malých Karpát v pokročilom neskorolaténskom stupni LTD2 po roku 50 pred. Kr. Vzhľadom na koncentráciu nálezov týchto spôn v okolí Bratislavského oppida, ako aj faktom, že doposiaľ ich nálezky chýbajú v priestore Norika, na Morave a zo severnej Panónie poznáme doposiaľ tri exempláre, jeden z Budapešti (Patek 1942, tab. V: 12) a vyššie spomínané dva nálezy z Bratislavy-Rusoviec (Bazovský 2002,

32, tab. I: 4). Z naddunajskej časti Dolného Rakúska sú to dva exempláre, a to z Drösingu (Adler – Jedlicka 1989, 309, obr. 622) a Waltersdorfu an der March (Adler – Nowak 1990, 246, obr. 1381), neďaleko od Bratislavy. Preto nemôžeme alternatívu o výrobe spôn typu *Alèsia* v priestore Bratislavského oppida vylúčiť. Z územia Čiech poznáme doposiaľ tak tiež iba jeden analogický exemplár so sieťovým motívom z Prahy-Běchovic (Venclová 1975, 418, obr. 11: 1; Drda – Rybová 1995, 179–180). Ak by sa úvaha o možnosti výroby spony typu *Alèsia* so sieťovým motívom v Bratislavskom oppide potvrdila, ako aj vzhľadom na koncentráciu spomínaného variantu v jeho okolí, mohli by sme uvažovať aj nad označením *Bratislavský variant* spony typu *Alèsia*.

POZNÁMKY

- ¹ Predmet je uložený v zbierkach Mestského múzea v Pezinku.
- ² Za informácie k zatiaľ nepublikovanému nálezu spony z Bratislavy-Rusoviec ďakujeme Mgr. I. Bazovskému, PhD. zo SNM-Archeologického múzea v Bratislave.

LITERATÚRA

- ADLER, H. – JEDLICKA, F. 1989: Römische Kaiserzeit – Niederösterreich. Fundber. Österreich 27, 1988, Wien, s. 309.
- ADLER, H. – NOWAK, H. 1990: Römische Kaiserzeit – Niederösterreich. Fundber. Österreich 28, 1989, Wien, s. 246.
- BAZOVSKÝ, I. 2002: Bronzové predmety z doby laténskej a rímskej z Bratislavy-Rusoviec. Zbor. SNM 96, Arch. 12, s. 23–44.
- ČAMBAL, R. 2004: Bratislavský hradný vrch – akropola neskorolátenskeho oppida. Zbor. SNM – Archeológia, Supplementum 1, Bratislava.
- DEMETZ, S. 1999: Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern. Raden/Westf.
- DRDA, P. – RYBOVÁ, A. 1998: Keltové a Čechy. Praha.
- DROBERJAR, E. 1997: Časné rímské spony západní proveniencie v Čechách. In: Archeologie ve středních Čechách 1, s. 273–301.
- DUVAL, A. 1974: Un type particulier de fibule galo-romaine précoce: la fibule „d'Alèsia“. Antiquités Nationales 6, s. 67–76.
- EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.
- ELSCHEK, K. – DRAHOŠOVÁ, V. 1998: Sídliisko z doby laténskej a rímskej v Lábe. In: AVANS v r. 1996. Nitra, s. 52–55.
- ETTLINGER, E. 1973: Die römischen Fibeln in der Schweiz. Bern.
- FEUGÈRE, M. 1985: Les fibules en Gaule méridionale de la conquête à la fin du V^e siècle ap. J.-C. Revue Archéologique de Narbonnaise, Supplément 12, Paris.
- GUŠTIN, M. 1991: Posočje in der jüngeren Eisenzeit. Ljubljana.
- HANULIAK, M. 1998: Skalka nad Váhom a jej význam v dejinách osídlenia Trenčianskeho mikroregiónu. Slov. Arch. 46, 2, s. 309–331.
- ISTENIČ, J. 2005: Brooches of the Alèsia group in Slovenia. Arh. Vestnik 56, s. 187–211.
- KOLNÍKOVÁ, E. 1996: Norische Münzen im Oppidum Bratislava und in seinem Hinterland. Slov. Num. 14, s. 9–57.
- LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 1961: Spony z doby rímskej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 5, Nitra.
- MUSILOVÁ, M. – LESÁK, B. 1996: Mince z neskorolátenských objektov v Bratislave (archeologický výskum 1991–1995). Slov. Num. 14, s. 207–213.
- PATEK, E. 1942: A Pannoniai fibulatípusok elterjedése és eredete. Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen von Pannonien. Dissertationes Pannonicae II, 19. Budapest.

- PIETA, K. 1972: Osídlenie zo staršej doby rímskej v Liptovskej Mare. Arch. Rozhľedy 24, s. 34–46.
- PIETA, K. 1982: Die Púchov – Kultur. Nitra.
- PIETA, K. – ZACHAR, L. 1993: Neskorolaténske oppidum v historickom jadre mesta. In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava, s. 148–209.
- RIECKHOFF, S. 1975: Münzen und Fibeln aus dem Vicus des Kastells Hüffingen (Schwarzwald-Baar-Kreis). In: Saalburg Jahrbuch 32, Berlin – New York.
- ЩУКИН, М. Б. 1989: Фибулы типа „Алезия“ из Среднего Поднепровья и некоторые проблемы римско-варварских контактов на рубеже нашей эры. Советская Археология 3, s. 61–70. (Ščukin, M. B.: *Fibuli tipa „Alezija“ iz srednego Podneprovja i nekotorye problemy rimsko-varvarskich kontaktov na rubeže našej ery. Sovetskaja archeologija 3/1989, c. 61–70*).
- TEJRAL, J. 1999: Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich der Donau. Přehled Výzkumů 39 (1995–1996), AÚ AV ČR Brno, s. 81–164.
- VENCLOVÁ, N. 1975: Sídliště laténsko-římského horizontu v Běchovicích. Arch. Rozhľedy 27, s. 400–428.
- VÖLLING, T. 1994: Studien zu Fibelformen der jüngeren vorrömischen Eisenzeit und ältesten römischen Kaiserzeit. Ber. RGK 75, s. 147–282.
- ZACHAR, L. 1987: Keltské umenie na Slovensku. Bratislava.
- ZACHAR, L. – REXA, D. 1988: Beitrag zur Problematik der spätlatènezeitlichen Siedlungshorizonte innerhalb des Bratislavaer Oppidums. Zbor. SNM 82, Hist. 28, s. 27–72.

EINE FIBEL VOM TYP *ALÈSIA* AUS PEZINOK

RADOSLAV ČAMBAL – PETER WITTGRÜBER

Im Jahre 2005 fand man in den Kleinkarpaten bei Pezinok eine unbeschädigte bronzenne/kupferne Fibel gallisch-romanischen Typs, von Scharnierkonstruktion *Feugère 21a1 Alèsia* (Feugère 1985, 304), bzw. *Alèsia Ia2* (Demetz 1999, 157) mit einem Gittermotiv am Bügel (Abb. 2: 1, 2).

Die Fibel vom Typ *Feugère 21a1 Alèsia* (weiter nur *Alèsia*) ist von Hispanien bis zum nördlichen Schwarzmeergebiet verbreitet, vor allem aber auf dem Gebiet Galliens. Häufiges Vorkommen weist sie auch am Nordbalkan auf, in Slowenien (die Küste von Dalmatien und die Gegend von Sisak/Siscia) und Nordostitalien. Die Herkunft von diesen Fibeln sucht man in Norditalien, Hispanien und Gallien. In Gallien fällt deren Vorkommen, jedoch in klassischer Form, in die Zeit vor dem Jahre 52 v. Chr., im Zusammenhang mit römischer Belagerung des Oppidums *Alèsia* und sie erscheinen bis zum Jahre 15 v. Chr., was mit dem römischen Kriegszug gegen die Germanen im Rheinland zusammenhängt, denn in den Militärlagern erbaut 15–9 v. Chr. ist der erwähnte Fibeltyp bereits nicht zu finden. In Westeuropa ist diese Fibel vor allem in den Regionen verbreitet, wo die republikanische und frühkaiserzeitliche Armee unter der Regierung von G. J. Caesar operiert hat. Der Schwerpunkt des Vorkommens von der Fibel des Typs *Alèsia* fällt in die 2. Hälfte des 1. Jh. v. Chr. (Rieckhoff 1975, 22; Pieta 1982, 39; Feugère 1985, 304). Im Ostalpengebiet konzentrieren sich die Funde der Fibeln vom Typ *Alèsia* vor allem in Slowenien, doch in anderen Varianten mit Stempelverzierung, und in Norditalien. Der Anfang deren Vorkommens im Ostalpengebiet liegt im 4. Jahrzehnt v. Chr. (Istenič 2005, 200), im Zusammen-

hang mit einem Strafzug von Octavian in den Jahren 35/33 v. Chr. und auf dem erwähnten Gebiet erscheinen sie bis zum Jahre 10 v. Chr. (Guštin 1991, 43, 45). Aus dem Gebiet der Slowakei kennen wir heutzutage zehn (10) Exemplare der Fibel vom Typ *Alèsia* (Abb. 3). In neun Fällen geht es um die klassische Form dieser Fibel verziert auf der oberen Fläche des Bügels durch ein feines graviertes Gittermotiv, bzw. geteilt in zwei dreieckige Längsteile und in einem Fall handelt es sich um die Variante ohne das Gittermotiv, verziert durch einige gerade Längsriefen in der Mitte des Bügels. Die Verzierung durch ein feines graviertes Gittermotiv am Bügel geteilt in zwei Hälften, mit unverzierter Zentralfläche dazwischen ist typisch für den nord- und ostalpinen geographischen Raum. Nach S. Demetz sind aber die bisher bekannten Fibeln vom Typ *Alèsia Ia2* aus der Slowakei hinsichtlich der Größe entgegen den italischen und gallischen Originalen überdimensioniert und er meint, dass es um lokale Imitationen von fremden Vorlagen geht, denen jedoch die Exemplare aus der Slowakei und dem nördlichen Voralpenraum am nächsten stehen. Aus dem Gebiet Norikums kennen wir bisher keinen Fund und auf Grund dieser Tatsache meint S. Demetz, dass es sich um Erzeugnisse von örtlichen Werkstätten handelt (Demetz 1999, 163, 274: 1–6, Karte 53). Bei allen Fibeln vom Typ *Alèsia* aus dem Gebiet der Slowakei, bis auf ein Exemplar aus Bratislava aus der Zelená-Straße 10 – Ventúrska-Straße 12, handelt es sich um Lesematerial, bzw. Material aus Kulturschichten und nicht aus geschlossenen Fundverbänden. Das erwähnte Exemplar aus Bratislava, Zelená-Straße 10 – Ventúrska-Straße 12 stammt aus einem spätlatènezeitlichen Produktionsobjekt – Metallgießerei, wo die Fibel vom Typ *Alèsia* in Begleitung von einer Fibel vom Typ Almgren 18, einer norisch-pannonischen Gürtelschließe und den Silbermünzen vom Typ Karlstein erschien (Musilová – Lesák 1996, 209 ff.), deren Prägungen im Raum des Bratislavaer Oppidums in die Zeitspanne 35 – 25 v. Chr. datiert sind (Kolníková 1996, 38). Aus der Südwestslowakei kennen wir bisher sechs Exemplare neben demjenigen aus Pezinok. Die nächste, beinahe identische Analogie repräsentiert die Fibel dieses Typs aus dem Bratislavaer Oppidum, Lage Kapitulská-Straße 18 und aus Dolná Streda bei Sereď. Fragmente von zwei ähnlichen Fibeln stammen aus der spätlatènezeitlichen Siedlung in Bratislava-Rusovce, aus unweitem Drösing und Waltersdorf an der March in Österreich nördlich der Donau und ein Fragment von solcher Fibel wurde auch in der Siedlung aus der Latènezeit und der römischen Kaiserzeit in Láb gefunden. Auf dem Territorium der Púchov-Kultur und im Waag-Flussgebiet geht es um die Funde aus Púchov, Liptovská Mara und Skalka nad Váhom.

Im Ostalpengebiet fällt die behandelte Fibel vom Typ *Feugère 21a1 Alèsia* aus Pezinok in die spätlatènezeitliche Stufe LTD2 nach dem Jahre 50 v. Chr. (Pieta 1982, 38), und im spätkeltischen Milieu auf dem Gebiet der Slowakei überlebt sie bis zur augusteischen Periode (Rieckhoff 1975, 20–21; Guštin 1991, 43, 45; Musilová – Lesák 1996, 209 ff.; Elschek – Drahošová 1998, 53) des letzten Viertels vom 1. Jh. v. Chr., bzw. näher an die Zeitrechnungswende, d. h. bis zur fortgeschrittenen spätlatènezeitlichen Stufe LTD2.

Auf Grund des vereinzelt Vorkommens von der Fibel dieses Typs können wir erwägen, dass in diesem Fall um einen Import aus westkeltischen Gebieten Europas geht, bzw. aus dem Gebiet des Nordbalkans. Wir können aber auch deren heimische Provenienz nicht ausschließen, in Form von Imitationen von westlichen Originalvorlagen, die aufs Mitteleuropagebiet vermutlich durch die Handelswege gelangt sind. Die Fibeln vom Typ *Alèsia* aus der Umgebung von Bratislava (bzw. deren Imitationen?) mit graviertem Gittermotiv am Bügel sind vielleicht in den Metallgießereien des Bratislavaer Oppidums hergestellt und nachfolgend in die umliegende Welt exportiert worden, bzw. verbreitet durch die Han-

delswege, die in der fortgeschrittenen spätlatènezeitlichen Stufe LTD2 nach dem Jahre 50 v. Chr. entlang der Donau nach Süden und entlang der Waag nach Norden in den Bereich der Púchov-Kultur führten. Mit Rücksicht auf die Konzentration von Funden dieser Fibeln in der Umgebung vom Bratislavaer Oppidum sowie auf die Tatsache, dass sie auf dem Gebiet Norikums und in Mähren bisher fehlen, kennen wir in Nordpannonien vorerst drei Exemplare, ein aus Budapest und die oben erwähnten zwei Funde aus Bratislava-Rusovce. Aus Österreich nördlich der Donau sind es zwei Exemplare, u. z. aus Drösing und Waltersdorf an der March unweit von Bratislava. Deswegen können wir die Alternative über die Herstellung der Fibeln vom Typ *Alèsia* im Raum des Bratislavaer Oppidums nicht ausschließen. Aus dem Gebiet Böhmens stammt bloß ein Exemplar mit Gittermotiv aus Prag-Běchovice. Falls die Erwägung über die mögliche Herstellung der Fibel vom Typ *Alèsia* mit Gittermotiv im Bratislavaer Oppidum bestätigt werden sollte, sowie mit Rücksicht auf die Konzentration der erwähnten Variante in dessen Umgebung, könnten wir auch von der Bezeichnung „Bratislavaer Variante“ der Fibel vom Typ *Alèsia* nachdenken.

*Mgr. Radoslav Čambal, Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Žižkova ul. 12, 810 06 Bratislava, P.O. BOX 13
radocambal@centrum.sk
Mgr. Peter Wittgrüber, Mestské múzeum, ul. M.R. Štefánika 1 902 01 Pezinok
muzeumpk@pezinsko.sk*